

# ત્રિવેદિ વાચનમાળા.

પુસ્તક પહેલાના અર્થની નોંધ

૨૦/૧/૧૧

૧૬/૭/૧૧ ૮૧

જેમા અથ, બાધ, પાઠના સાર, પાઠના સવાલ,  
કવિતાની સમજુતી, અને અપરા શબ્દો.

—૧૯૭૭—

ચનાર-મસા. સી. ડી. શાહ ઓન્ટેડે.

• આનંદ શાહ પોર રાજી.

સંપાદક C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરાવેલા ગ્રંથો શાહ પોર રાજી.

નામ સર્વ હમ રનાવેરા

આ પુસ્તક સને ૧૮ ફેબ્રુઆરી મા આજે મુદ્રા  
આવર્તિ પહેલી, રજીસ્ટર કમીયુ ડે. નંબર ૧૦૦.

છાપનાર—નરાયણરાવ હક્કમજીરાવ નીકમ.

છાપવાનુ દેભાઈ-શંકર પ્રી. પ્રેસ મકાના પુલપર-મુરબા.

સને ૧૯૧૧ | કિંમત ૦-૪-૦ | સંવત ૧૯૭૭

C-222

ગુજરાત વિધાપાઠ મંચ  
અધિકારી  
ગુજરાત ઓપીરાયટ મંચ  
૬૪૪૫

# ત્રિવેદિ વાચનમાળા.

## પુસ્તક પહેલાના અર્થની નોટ.

તા. ૨૬-૮-૨૧.

પાઠ ૧લો—ચિત્ર તપાસો=છબી જુઓ. ગુરુજી=મહેતાજી. હલકું=ઝટ પચી શકે એવું. ગરદન=ગળાનો પાછલો ભાગ. બચાવ કરે છે=રક્ષણ કરે છે. નકામું=અમથું. ખરી=ફાટવાળો જાડો નખ. પવિત્ર ગણે છે=મહાકલાથી પુણ્ય થાય છે એમ સમજે છે. પૂજા કરે છે=ચંદન ફૂલ ચડાવી નમે છે.

બોધ—ગાય ઘણું ઉપયોગી પ્રાણી છે, માટે ઘેરે ઘેર આય પાળવી ભેઠએ.

સવાલ—ગાયને માતા બરાબર કેમ માનો છો? દૂધ કેણુ કેણુ આપે છે? દૂધનું શું શું બને છે? ગાય કેવા કેવા રંગની હોય છે? ગાય શું ખાય છે? ગાયનું શો જમીન સુધી કેમ પહોંચી શકે છે? ગાય પોતાનો બચાવ શાથી કરે છે? ગાયને પુછડાનો શો ઉપયોગ છે? ગાયને કેટલા પગ હોય છે? ચાર પગવાળાં જનાવરનાં નામ કહો. ખરીવાળાં જનાવરનાં નામ ગણાવો.

ચિત્ર, ગુરુજી, કહ્યું, દૂધ, ભેંસ, દહિં, ગર-  
દન, ત્યારે, શીંગડાં, પુછડું, જીવડાં, તળીએ, હિંદુ,  
પવિત્ર, પૂજા.

પાઠ ૨ જો—મહેતાજી=ગુરુજી. ઉમર=વય. ગુરુ-  
જી=મહેતાજી. હુકમ=આજ્ઞા. ભલું=સારું. કલ્યાણ.  
શિખામણુ=શાયદાની વાત; બોધ. સારે રસ્તે=ખરે રસ્તે.  
નિશાળીઆ=ભણનારા. કમરત=શરીરની મહેનત. રમુ-  
જી=ગમે એવી; ગમ્મત ભરેલી. બોધ=શિખામણ. ભણુ-  
નારા=નિશાળીઆ. મજા=ગમ્મત. હોંસેહોંસે=ખુશીથી; ઉ-  
મંગથી. જૂના વખતમાં=અગાઉનાં વખતમાં; અસહમાં.  
ઋષિ=ભણવાનું અને ભણાવવાનું કામ કરનાર બ્રાહ્મણ.  
સેવા=ચાકરી. વરસ=ખાર મહીના.

સવાલ—નિશાળમાં કેના હુકમ પ્રમાણે ચાલવું ?  
ગુરુ માખાપના જેવું કયું કયું કામ કરે છે ? ઋષિ કેને  
કહેતા.

નિશાળ, શિખવશે, ગુરુજી, શિખામણ, રસ્તે,  
નિશાળીઆ, બોધ, મજા, બ્રાહ્મણ, ઋષિ, જૂનું.

પાઠ ૩ જો—ચોકખાઈ=સ્વચ્છતા. વિટાળેલો=લપે-  
ટેલો. કેડે=કંમરે. ચાઠાં=ઠાધા. ગંદો=ગંદાકીવાળો.  
ખમ્મ=ગ્રીણી ફાલેલી. દરજી=શરીર પર ચાઠા થાય એવો

આમડીનો રોગ. ચોકખું=મેલ વગરનું; સાફ. પ્રાતઃકાળ= સવાર. ડીલ=ધરીર. ખાકાં=કાણાં; છિદ્રો. સ્વચ્છ=ચોકખું; મેલ વગરનું. ચાલાકી=ચંચળાઈ; હોશિયારી. ઇચ્છા=મરણ.

બોધ—પરમેશ્વરની ઇચ્છાથી બધું થાય છે.

સવાલ—ગંદો કેને કહેવો? શરીર ચોકખું નહિ રાખવાથી શું થાય? ખસવાળા છોકરાને અડકવાથી શું થાય? ચોકખા રહેવા માટે શું શું કરવું? શરીરમાં મેલ કયે રસ્તે દાખલ થાય છે અને તેથી શું થાય છે? સ્વચ્છ રહેવાથી શો ફાયદો?

ચોકખાઈ, વિદાગેયો, ચાકાં, ગંદો, લુપ્ત. ચોકખું, અડકવું. નહિ. ઊઠીને, પ્રાતઃકાળ, ખૂખ, ડીલ, ઇશ્વરે, મૂક્યાં, શરીર, સ્વચ્છ, પરમેશ્વર, ઇચ્છા.

પાઠ ૪ થો—ધીમે ધીમે=ખાસ્તે આસ્તે; થોડે થોડે. ઝૂંઝૂઆ=ગોખ. ભવ્ય=ઘણા સુંદર; જોઈને નજર ઠરે એવા. નીમથી=નિયમથી; એક સરખી રીતે. સહેજ=સહેલાઈથી; થોડી મહેનતે. મોંઘાં=ઘણી કિંમતનાં. ચીર=કુગડાં; કપડાં. હરખાય=રાજ થાય. પળપળ=દરેક પળે. સંતોષાય=ખર આવે; સફળ થાય.

સમજાવતી—મોટા ઘણા સુંદર અને શોભિતા મહેલો

તથા ગોખ જણાય છે, તેવા થોડે થોડે નિયમ પ્રમાણે  
વજ્રતાં સહેલાઈથી ચણાય છે. (૧)

શોભિતાં અને કીમતી લુગડાં જે પહેરવાથી મન  
ખુશ થાય છે, તેવા દરેક પળે ધીમે નિયમ પ્રમાણે વજ્રતાં  
સહેલાઈથી વણાય છે. (૨)

કીમતી આંખાઓ ઉછેરીને કેરી ખાવાનું મન  
થાય છે, પણ ધીમે ધીમે ઘણાં વરસ જાય છે ત્યારે મહે-  
નત સફળ થાય છે. (૩)

ધીમે ધીમે સહેલાઈથી જ્યાં કામો થાય છે,  
જણવાનું પણ એવી રીતે ધીમે ધીમે જણાય છે. (૪)

બોધ—જણવાનું ધીમે ધીમે જણાય.

શોભિતા, ભવ્ય, સ્હેજ, વર્ષા, મહેનત, સંતો-  
ષાય, સહેલ.

પાઠ ૫ એ—મેળો=ગાડી થોડા માણસ વગેરેની  
ઠઠ. મોટાભાઈ=બાપ; ઠેળવાયલાં છોકરાંને ‘બાપ’ને મોટા-  
ભાઈ ઠહેતાં શિખવે છે. બળેવ=મ્ર.વજ્ર સુદ પુનેમ.  
દરિયો=સમુદ્ર. કિનારો=કાંઠો. પૂજા કરવી=ચંદન ફૂલ  
અઢાવવાં. ઠઠ=ભીડ. ચકુડોળ=ઉપર નીચે અથવા ગોળ  
ફેરે એવો હીંચકો.

સવાલ—મેળામાં શું શું બેયું ?

બળેવ, દરિયો, કિનારો, પૂજ, પહોંચ્યાં, ઠઠ, દુકાન, ચકડોળ, આનંદ.

પાઠ ૬ હો—નાણું=ચલણી સિક્કા. રૂપીઓ=સોળ આનાની કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો. વસ્તુઓ=ચીજો. અરિદાય છે=વેચાતી લેવાય છે. બાબુ=તરફ. કૃપાળુ=દયાળુ. અંગ્રેજીમાં=અંગ્રેજ લોકોની બોલીમાં. સરકારનો=રાજાનો. નોટ=રૂપીઆને બદલે વપરાતો ચલણી કાગળનો કકડો. અર્થો=આઠ આનાની કિંમતનો રૂપાનો અથવા નિકલનો સિક્કો. પાવલી=ચાર આનાની કિંમતનો રૂપાનો અથવા નિકલનો સિક્કો. બેઆની=બે આનાની કિંમતનો રૂપાનો અથવા નિકલનો સિક્કો. આની=ચાર પૈઆની કિંમતનો નિકલનો સિક્કો. પૈસો=ત્રણ પાઇની કિંમતનો ત્રાંબાનો સિક્કો. પાઇ=પાઇની કિંમતનો ત્રાંબાનો સિક્કો. સિક્કા=ચલણી નાણું. નિકલ=એક જાતની ધાતુ. ત્રાંબું=લાલ રંગની ધાતુ. રૂપું=સફેદ રંગની ધાતુ.

સવાલ—રૂપાના કયા કયા સિક્કા બને છે ? રૂપાનાં ઘરેણાં ગણાવો. નિકલના કયા કયા સિક્કા છે ? ત્રાંબાના સિક્કા ગણાવો. નોટ એટલે શું ?

## નાણાની ધાત.

૨ અર્ધા = ૧ રૂપીઓ.	૩૨ ઢણ = ૧ રૂપીઓ.
૪ પાવલી = ૧ રૂપીઓ.	૧૨૮ દોઢપાઈ = ૧ રૂપીઓ.
૮ બેઆની = ૧ રૂપીઓ.	૧૬૨ પાઈ = ૧ રૂપીઓ.
૧૬ આના = ૧ રૂપીઓ.	

સૂચના—નાણાંની ધાત પહેલા ધારણના “મુખ-ગણિત શિક્ષક” માં જુઓ.

રૂપીઓ, વસ્તુઓ, ખરિદાય, સાંકળાં, ધરણાં, ફૂંપાળુ, ચિત્ર, અંગ્રેજીમાં, સિક્કો, હમણાં, અર્ધા, નિકલ, પૈસા, ત્રાંખાના.

પાઠ ૭ મો—સંપ=હળીમળીને રહેવું. વહાલાં=ખ્યાસં. હળીમળીને=આનંદમાં લેગાં થઈને; લડયા વગર. એકઠા=લેગા. ગાળે છે=કાઢે છે. કુદુંખ=એક ઘરમાં વસનારા માણસ. રૂળીઆમણું=આનંદ. મદદ કરે છે=આશરો આપે છે. પ્રિય=વહાલાં. વર્તીને=ચાલતો. જંપ=નિરાતો બેસવું તે; સુખે બેસવું તે. બળ=જોર. રનેહ=હેત; વહાલ. કુસંપથી=લડવાથી; હળીમળીને નહિ ચાલવાથી. ગોળીનું પાણી સુકાય છે=માણસ કે પૈસાનું નુકસાન થાય છે. કળઓ=તકરાર; લડાઈ. કંકાસ=મનને દુઃખ; કલેશ. નબળાં=કમજોર. વસો=રહો. શાંતિ=કળઓ કંકાસ નહિ તે; સલાહ મુખમાં રહેવું તે; જંપ, મીત=હેત; પ્રેમ; રનેહ; વહાલ.



સમજાતી—બધા સંપથી સુખમાં રહે, સલાહ સુખ તથા સ્નેહ વધી; છોકરાંઓ સંપીને રહે અને સંપીને રહેવાની ટેવ રાખે.

સાર—જ્યાં સંપ છે ત્યાં જંપ છે. જ્યાં સંપ છે ત્યાં બળ છે. જ્યાં સંપ છે ત્યાં સ્નેહ અને સુખ છે. જ્યાં કુસંપ છે ત્યાં કલુઓ અને કંકાસ છે.

એકઠા, દિવસો, સંઘળાં, કુટુંબ, રળીઆમણું, મદદ, પ્રિય, વર્તબે, જ્યાં, ત્યાં, સ્નેહ, વરડાંઓ, કુસંપ, કલુઓ, કંકાસ, દુઃખી, શાન્તિ, પ્રીત.

પાઠ ૮ મો—રૂડી રીતે=સારી રીતે. ઇશ્વર=પ્રભુ; પરમેશ્વર. પ્રસન્ન=ખુશ; રાજ. માત તાત=માબાપ. બોલ પાળે=કહેલું કરે. ગુરુતણી=મહેતાણી; વડીલની. શીખ=શિખામણ. જગતમાં=દુનિયામાં. રૂઠે=ગુસ્સે થાય; નારાજ થાય. પ્રેમ=હેત; વહાલ. રહેમ=કયા; માયા. રૂઠેરી=સારી. ગુરુજન=વડીલ; મોટાં. ઇશકૃપા=ઇશ્વરની મહેરબાની. દીપાવો=શોભાવો. દેહ=શરીર.

સમજાતી—માબાપ કહે તેમ કરવાથી ઇશ્વર રાજ રહે છે. મોટા માણસની શિખામણ માનવાથી ઇશ્વર રાજ રહે છે. બાઈ બેનમાં સંપ વધવાથી ઇશ્વર રાજ રહે છે. દુનિયામાં એક બીજા પરનો સ્નેહ વધવાથી ઇશ્વર રાજ રહે છે. (૧)

માખાપનો છેકસં તરફનો પ્રેમ જતો રહેવાથી  
 ઇશ્વર નારાજ થાય છે. વડીલની મહેરબાની જતી  
 રહેવાથી ઇશ્વર નારાજ થાય છે. ભાઈ બેનનો સંપ જતો  
 રહેવાથી ઇશ્વર નારાજ થાય છે. દુનિયામાં એક બીજા  
 પરનો સ્નેહ જતો રહેવાથી ઇશ્વર નારાજ થાય છે. (૨)

પ્રિય બાળકો તમે બધા સારી રીતે ચાલો, મા  
 બાપ તથા વડીલમાં ઘણું વહાલ વધારો. (૩)

ભાઈબેન સંપથી રહો અને જગતમાં હેત વધો.  
 માબુસનો અવતાર તમે ઇશ્વરની મહેરબાનીથી મેળવ્યો છે,  
 એ શરીરને સારાં કામ કરી ચોભાયો. (૪)

ઇશ્વર, પ્રસન્ન, રહેમ, સ્નેહ, પ્રીત, ઇશકૃપા,  
 મેળવ્યો.

પાઠ ૯મો—મહીનો=ત્રીસ દિવસ. શિક્ષક=મહેતાણ;  
 ગુરુજી. એ:માસુ=વરસાદની મોસમ. શિઆળો=ટાઢની  
 મોસમ. ઉનાળો=તાપની મોસમ. પખવાડીઉં=પંદર દિવસ.  
 અજવાળીઉં=સુદ. અ'ધારીઉં=વદ. દીવાળી=આસો  
 માસની અમાસ; વરસનો છેલ્લો દિવસ. તહેવાર=આનંદનો  
 દિવસ. ફટાકા=ફટાકડા. હવાઈ=એક જાતની ગથે બેઠે  
 એવી આતશબાણ.

બોધ—શિક્ષકનું કહ્યું માનવાથી ભણતાં જલ્દી  
 આવડે છે.

મહીના, સિંધક, શિયાળો, ઉનાળો, અસાડ, શ્રાવણ, ભાદરવો, આસો, ત્રીસ, પંખવાડીયાં, અંધારું, પુનેમ, અમાસ, દીવાળી, મઝા, ફટાકા, કોઠી, ફૂટે છે, બપોરીયાં, શિખવીશ.

પાઠ ૧૦મો—યાદ=ફામ. ધ્યાન=ચિત્ત; લક્ષ્ય. મુહ=અજવાળીકું. વહ=અંધારીકું. પડવો=મહીનાનો પહેલો દિવસ. નવું વર્ષ=કાર્તિક માસનો પહેલો દિવસ. મંદિર=દહેરૂ. દર્શન=ભાવથી જોવું તે. સંક્રાન્ત=કનકવા ચગાવવાના દહાડા. પતંગ=કનકવા. ગરુડમત=મઝા; રમુજ. પેશ કરવા=પતંગની દોરી બીજામાં લેરવવી. માત્ર=મહીના. મહોદ્દયો=શેરી. ચક્રલો=ચાર રસ્તા લેગા થતા હોય તે જગા.

ટીપ:—વર્ષની શિયાળો, ઉનાળો અને ચામાસું એ ત્રણ ઋતુ છે. દરેક ઋતુના ચાર મહીના છે. વર્ષના મહીના બાર. કાર્તિક, માગશર, પોસ અને માહ એ ચાર મહીના શિયાળાના છે. ફાગણ, ચૈત્ર, વૈશાખ, અને જેઠ એ ચાર મહીના ઉનાળાના છે. અસાડ, શ્રાવણ, ભાદરવો અને આસો એ ચાર મહીનાને ચામાસું કહે છે. મહીનાના દિવસ ત્રીસ. મહીનાના મુહ અને વહ એવાં બે પંખવાડીયાં છે. પંખવાડીયાના દિવસ પંદર. મહીનાનો પહેલો દિવસ તે પડવો,

પંદરમેા દિવસ તં પુનેમ. અને ત્રીસમેા અથવા છેલ્લેા દિવસ તે અમાસ. મહીનામાં પુનેમ અને અમાસ એક આવે છે. પણ ખીજી તિથિઓ બે આવે છે. પઠવો, ખીજ, ત્રીજ, ચોથ, પાંચમ, છઠ્ઠ, સાતેમ, આઠેમ, નેામ, દસેમ, અગિઆરસ, બારસ, તેરસ, ચૌદસ એ તિથિઓનાં નામ છે.

સવાલ—વર્ષની ઋતુ કેટલી અને તે કઇ કઇ ? ચો-  
માસાના, શિયાળાના અને ઉનાળાના મહીના ગણાવો. વર્ષના  
મહીના કેટલા અને તે કયા કયા ? મહીનાના દિવસ કેટલા  
અને પખવાડીઆં કેટલાં ? પખવાડીઆનાં નામ કહો. બળેવ  
કયા મહીનામાં કયે દિવસે આવે છે ? હીવાળી કયા મહી-  
નામાં કયે દિવસે આવે છે ? સંક્રાન્ત કયા મહીનામાં આવે  
છે ? ફાગણ મહીનાની પુનેમે કયો તહેવાર આવે છે ?

હીવાળી, શિખવ્યું, યાદ, ધ્યાન, સુદ, વદ,  
વર્ષ, છેલ્લેા, દિવસ, મંદિર, દર્શન, કાર્તિક, માગ-  
શર, પોસ, સંક્રાન્ત, ગમ્મત, ચૈત્ર, વૈશાખ,  
મહોલ્લેા.

પાઠ ૧૧મેા—મહેનત=કામ કરવું તે. મચેલી=મહે-  
લી. મેજ=ટેબલ. નવરૂ=કામ વગરનું. ઉત્પન્ન થાય=  
પેદા થાય. ખેડુત=ખેતી કરનાર. ખેતર=અનાજ  
ધાસ વગેરે પાકે છે તે જગા. અન્ન=અનાજ. કાંતવું=  
લાંબા દોરા કાઢવા. કારખાનાં=કામ કરવાનાં ઠેકાણાં. વહાણું

વાય=સવાર પટે. સિસોટી=પીસવો; પાવો. દરજી=દુગઢાં  
 સિવનાર. પેદા કર્યાં=ઉત્પન્ન કર્યાં. તંદુરસ્ત=રોગ વગરનું.  
 સૂર્ય=સુરજ. આકાશ=ગગન. દિશા=ખાણુ. આજસુ=જેને  
 કામ કરવાનું મન ન થાય તે. ચહાતું નથી=વહાલ કરતું  
 નથી. ઉદ્યમમાં ગુંથાયલું રહેવું=કામ કર્યાં કરવું; નવરા  
 બેસવું નહિ. દૂળ મીઠાં છે=સારો લાભ છે.

સવાલ—મહેનત વગર ચાલતું નથી તે સમજવો.  
 મહેનત કરવાથી શો ફાયદો ?

મહેનત, ઊઠે છે, નવરં, ઉત્પન્ન, અન્ન, કાંત-  
 વાનાં, વહાણું, સિસોટી, સિવાય, ઇશ્વર, કર્યાં,  
 તંદુરસ્ત, સ્વચ્છ, સૂર્ય, આજસુ, દુઃખી, ઉદ્યમ.

પાઠ ૧૨મો—ઉદ્યોગ=મહેનત. ધુન્ધિ=અધ્ધલ. ખિસી  
 રહે છે=વધારો થાય છે. શક્તિ=બળ; ભેર. ડરે=ખીચે.  
 સરે છે=થાય છે. ઉદ્યોગહીના=ઉદ્યોગ વગરના. નવરાં  
 બેસી રહેનાર. જઠમાં ખપે છે=મૂર્ખમાં ગણાય છે.  
 દુઃખમાં ભમે છે=દુઃખમાં ભટક્યાં કરે છે; દુઃખમાં રહે  
 છે. જગતે હમે છે=લોકોને દુઃખ દે છે. નવ=નહિ.  
 કહિ=કોઈ દિવસ. ઉમંગ=હોંસ. કાર્ય=કામ. રૂડાં=સારાં.  
 તન=શરીર. સદા=દરરોજ; હમેથાં. અમ=મહેનત. કુમાર્ગ  
 મહી=નકારા રસ્તામાં. કહા=કોઈ દિવસ; કહાપિ. મુઠ્યા  
 મુઠ્યા=મહેલા.

**સમજુતી**—મહેનત કરવાથી અછલમાં વધારો થાય છે, મહેનત કરવાથી ભેર વધે છે. મહેનત કરવાથી બધાં દુઃખ બીજો છે એટલે દુઃખ આવતું નથી. મહેનત કરવાથી બધાં કામ થાય છે. (૧)

જેઓ મહેનત કરતા નથી તે મૂર્ખમાં ગણાય છે. જેઓ મહેનત કરતા નથી તે શરીરે કમભેર રહે છે. જેઓ મહેનત કરતા નથી તેઓ સદા દુઃખમાં રહે છે. જેઓ મહેનત કરતા નથી તેઓ લોકોને દુઃખ દે છે. (૨)

તમે કોઈપણ દિવસ આગસમાં કરો નહિ અને ઘણાં ઉમંગથી સારાં કામ કરો. મહેનત કરવાથી શરીર સારું થશે, અને મન કદાપિ નહારે રસ્તે જશે નહિ. (૩)

**બોધ**—માણસે હંમેશા ઉદ્યોગમાં મગ્યા પગ્યા રહેવું.

ઉદ્યોગ, બુદ્ધિ, શક્તિ, દુઃખ, દ્રુતવિલમ્બિત, કાર્ય, અમ, કુમાર્ગ.

**પાઠ ૧૩ મો**—ખંધુઓ=ભાઈઓ. પોપણ કરે છે=શક્તિ આપે છે; શરીરને ટકાવી રાખે છે. માંદા=બિમાર. ગુણુકાશી=ફાયદાકારક. પ્રાણી=જેને શુભ છે ને જે અહિંથી તહિં ફરી ફરી શકે છે તે. હંમેશા=હરરોજ. વૈધ=દેશી કથા બાણનાર. રોગ=બિમારી. ઉધરસઠાસો. ગુણુ=ફાયદો. મમ=સવાલ. ઉત્તર=જવાબ. ઉંઠાયું=મહેનત.

મરમ; ઘેડું ઉડું. ભાવે છે=ખાવું મરે છે. સ્વાદિષ્ટ=વધા-  
રે ભાવે એવું. શ્રીકૃષ્ણ=હિંદુ લોકો જેને ઇશ્વરનો અવતાર  
માને છે તે. ગળપણુ=મિઠાશ. દાકતર=અગ્રેજી દવા ભણનાર.  
ભલામણુ=સિક્કારસ; કાઢને માટે સારો વિચાર બતાવે તે.  
તારવી કાઢવું=ઉપર ઉપરથી લઈ લેવું. મુખડીઓ=મિ-  
ઠાઈ બનાવનાર. ભાટીઓ=દૂધ વેચનાર.

સવાલ—કયા કયા પ્રાણીનું દૂધ આપણે ખાઈએ છીએ?  
ઉધરસ પર કોનું દૂધ ફાયદો કરે છે? દૂધનું શું શું  
થાય છે? દૂધને કેવી રીતે અધરખે છે? મઠો કેવી રીતે  
બને? હિંદિને વલોવવાથી શું થાય? છાશ ઉપર તરી  
આવે છે તેને શું કહે છે? ઘી થેનું બને? મુખડીઓ  
દૂધનું શું શું બનાવે છે? મલાઈ કેવી રીતે બનાવે છે?  
દૂધની ખાવાની કઈ કઈ વસ્તુઓ બને છે?

બંધુઓ, દૂધ, પોપણ, માંદાં, ગુણકારી,  
પ્રાણી, હંમેશ, વૈધ, ઉધરસ, પ્રશ્ન, ઉત્તર, દહિં,  
અધરખે, ટાઢું, ઉંઘાયું, સ્વાદિષ્ટ, શ્રીકૃષ્ણ,  
મળપણ, સ્વાદ, દાકતર, છાસ, ખાસુદી, શ્રીખંડ,  
ભાટીઓ.

પાઠ ૧૪મો—સાચું બોલવું=ખરી વાત કહેવી.  
માફ કરો=જવા દો. આંગણુ=મારણ આગળની પુઠ્ઠી

જગો. ખેલીશું=રમીશું. યોગાન=ખુદ્દી જગા. દિવાન-  
ખાનું=આગળનો મોટો ઓરડો. ગજબ=મોટું દુઃખ.  
એકદમ=તરત. ધમકાવશે મા=ધમકી આપશે નહિ.  
ખિલકુલ=જરાપણરંલગાર; વાંક=ગુનો; કસુર. પેન્સિલ=  
સીસાપેન. ધ્યાન=મન; ચિત્ત. ધકકો=હડસેલો. ક્ષમા કરો=  
માફ કરો. શાળાં=ડાહ્યાં. પ્રસન્ન થઈ=રાજી થઈ; ખુશ થઈ.  
શિક્ષા=સભ. બીક=બાક; ડર. ખોલશે મા=ખોલશે નહિ.  
સહુ=બધા. વિશ્વાસ કરે છે. જરોસો રાખે છે; કહેલું ખરૂં  
માને છે. દેવતાઈ ગુણુ=ઉંચા ગુણુ.

બોધ—હંમેશ સારું ખોલજો. શિક્ષાની બીકથી કદી  
ખૂટું ખોલશે નહિ. ક્ષમા કરવી એ દેવતાઈ ગુણ છે.

સવાલ—સારું ખોલવાથી શો લાભ ?

તકતો, ભાંગ્યો, અહિં, દહિં, ચડ્યાં, ઉછ-  
ળ્યો, દિવાનખાનું, સાહી, ખગાડ્યા, ધમકાવશે,  
ખિલકુલ, પેન્સિલ, સાંભાળ્યું, ધકકો, ક્ષમા, પ્રસન્ન,  
શિક્ષા, શિક્ષક, ખૂટું, ઇશ્વર, વિશ્વાસ,

પાઠ ૧૫ મા—સુસાફરી=ગામે ગામ ફરવું તે.  
શિષ્યો=વિદ્યાર્થીઓ; ભણનારા. રમેાઇઓ=રાંધનાર પ્રથમ=  
પહેલાં. સ્ટેશન=આગગાડી ઉભી રાખવાની મુકર્ર જગા.  
ધમાલ=હોઝાદોડી. પ્લેટફોર્મ=ઉતારૂઓને ચઢવા ઉતરવાની  
જગા. હોઝાદોડ=ધમાલ. વેળા=વખત. ગાર્ડ=આગગાડીની



તપાસ રાખનાર. દેખાવ=ચોભા. મહારાજ=મોટા રાજા.  
 ગાયકવાડ=વડોદરાના રાજા. દેખાવડો=ચોખિતો.  
 નદી=મીઠા પાણીનો રેલો પવંત અથવા સરોવરમાંથી  
 નીકળી ઢળતી જગામાં થઈ બીજી નદી કે હરિયાને મળે  
 છે તે. કિનારો=કાંઠો. દબ=ઘાટ; આકાર. અલખેલી=  
 ઘણીજ સુંદર. છક થઈ ગયા=નવાઈ પામ્યા. ફોટ=ચહે-  
 રની અંદરનો ભાગ. ટ્રામ=ઘોડા અથવા વીજળીથી ચાલતી  
 મોટી ગાડી. મોટર=આગગાડીના ડબા જેવી પેટ્રોલથી  
 ચાલતી સુંદર ગાડી. સાઈકલ=બેસીને પગે ચલાવવાનું  
 બે પેડાંનું સાધન. ગોદી=માલ ચલાવવા ઉતાપવા માટે  
 હરિયામાં આગબોટ ઉભી રાખવાનું ઠેકાણું. આગબોટ=  
 વરાળયંત્રથી ચાલતું મોટું વહાણ; સ્ટીમર. ટેકરી=ઈંચી  
 જગો. રચના=ગોઠવણ. જ્ઞાન=અક્ષર; બુદ્ધિ; સમજ.

બોધ—સુસાફરી કરવાથી આનંદ અને જ્ઞાનમાં વધારો  
 થાય છે.

આવ્યો, શિક્ષક, શિષ્યો, અમદાવાદ, નિકળ્યા,  
 પ્રથમ, વડોદરે, સ્ટેશન, ખૂબ, ગમ્મત, ધમાલ,  
 પ્લેટફોર્મ, હોડાહોડ, ટિકિટ, ગાર્ડ, સિસોટી,  
 રાખ્દો, વડોદરે, ગાયકવાડનો, દેખાવડો, કિનારો,  
 દબનાં, ખંમલાઓ, ટ્રામો, સાઈકલો, હરિયો,  
 ગોદી, ટેકરી, મજાની, જ્ઞાન, આનંદ, આનંદ.

પાઠ ૧૬ મા—અહા=ખડો. વિધિમાં=દુનિયામાં.  
 મુજ=મારા. ન્યારો=ભુદો; તદેહવાર; કોઇને ન મળે એવો.  
 રાની=જમણી; જંગલમાં છૂટું રહેનાર. મેષ=ચોથી સારું;  
 ઉત્તમ. માનુ=સમજી. નિત=દરરોજ. મહાજી=આનંદથી  
 રહું. ધુજતો=કાંપતો; ધરધરતો. સદા=દરરોજ; હંમેશા.  
 હર્ષમાં=આનંદમાં; ખુશીમાં. રુચે=ભાવે; ગમે; પસંદ પડે.  
 કાર્ય=કામ. ભમતો=રખડતો. દાસ=ચાકર. નીચું=હલકું;  
 ઉતરતું. રુચું=ગમ્યું. મન માનતી રીતે=ગમે તેવી રીતે.  
 ઉંચું=ચઢિઆતું.

સમજીતી—ખોડો ! દુનિયામાં મને મારા શેઠને ત્યાં  
 કેવું મુખ છે ! ખાવા પીવામાં મને કોઇને ન મળે એવો  
 થયો આનંદ છે. (૧)

દુનિયામાં મારું મુખ હું બધાથી નક્કો ચઢતું  
 સમજી છું, કારણકે દરરોજ મોજમાં આનંદથી રૂઝું અને  
 કોઇને હું શેઠ ગણું નહિ. (૨)

હું ટાઢમાં ઠરી જતો નથી, તેમ તાપમાં તપી જતો  
 પણ નથી, વળી હું વરસાદમાં ધુજતો નથી અને સદા  
 આનંદમાં રમું છું. (૩)

મને જે ભાવે તે હંમેશા ખાતો, મને જ્યાં ગમે  
 ત્યાં હંમેશા ફરતો, મને જે ગમે તે કામ કરતો અને  
 હંમેશા આનંદમાં રખડતો. (૪)

તમારા બનેતું સુખ મને જુદું જુદું લાગે છે, પાળે-  
લાને ઘણું સુખ છે, પણ રાનીને જુદુંજ સુખ છે. (૫)

શેઠ તને ગમે તેટલું સુખ આપે પણ તે આપે તેટ-  
લુંજ તને મળે છે, શેઠનો આકર ઘડને તું જે સુખ લોગવે  
છે તે હમેશ હલકી જાતનું સુખ છે. (૬)

રાની તું ખરું સુખ લોગવે છે, તું મનને ગમતું  
સુખ સદા લોગવે છે, મરજીમાં આવે તેમ કરે છે તે  
નક્કી ખરું સુખ છે. (૭)

સાર—ખીજા તરફથી મળેલું સુખ ખરું સુખ નથી,  
પણ જાતે મેળવેલું સુખ તેજ ખરું સુખ છે.

વિશ્વ, શેઠ, ન્યારો, શ્રેષ્ઠ, ટાઢમાં, ઠરતો,  
હર્ષમાં, રુચે, કાર્ય, બન્નેનું, પરંતુ.

પાઠ ૧૭ મો—વાંદરાં=વાનર. છલંગ=ફાગ; કુદકો.  
સરદાર=ઉપરી. વળગાડયું=મજાડયું. ઝુંડનાં ઝુંડ=ટોળે-  
ટોળાં. કચ્ચરવાણુ=ચુરેચુગ; કકડેકકડા. કાન કાટી  
ગયા=કાન બહાર મારી ગયા. નર=માણસ. ઉગામું છું=  
મારવાને ઉંચી કરું છું. છાનુંમાનું=ગુપચુપ.

સવાલ—વાંદરાને વાનર શા માટે કહે છે ?

કૂદે, પુછડું, છલંગ, દીકો, કૂવો, વળગાડયું,  
ખચું, પ્રેમ, ઝુંડનાં ઝુંડ, કચ્ચરવાણુ, કાટી,  
ઉગામું, સીકું.

પાઠ ૧૮ મો—માંકડાં=લાલ મોનાં વાંદરાં. મધુરા=જમના નદી પર શહેર છે. કાશી=ગંગા નદી પર હિંદુઓનું પવિત્ર શહેર છે. ચાલાક=ચંચળ, મહારી=ખેલ કરનાર. સવાર થવું=ઘોડે બેસવું. લગામ=ઘોડાને કબજામાં રાખવાને તેના મોંમાં જે ઘાલવામાં આવે છે તે. નકલખાજ=સામાનું જોઈ તે પ્રમાણે કરનાર.

સાર—પ્રાણીને કેળવ્યાથી તે હોશિયાર અને ચાલાક બને છે.

સવાલ—માંકડાં કયાં જોવામાં આવે છે? વાંદરાં નકલખાજ છે તેની વાત કહો.

વાંદરાં, માંકડાં, મધુરા, કાશી, કેળવ્યાં, સાંભળો, હસવું, સવાર, નકલખાજ, હોશિયાર, પ્રાણી.

પાઠ ૧૯મો—વિવેક=જેની સાથે જેમ ઘટે તેમ જાલવું તે. અમત્યની=જરૂરની; ખપની; લાભકારી. ચિત્ત દૃઢને=ખરાબર મન રાખીને. તોછડાઈથી=આપણી હલકાઈ દેખાય એવી રીતે; વહાલ વગરનાં તુંકારાથી. સહુકાઈથી=સારી રીતભાતથી. હાખલો લેવો=ખીજતું સાફ જોઈ તે પ્રમાણે ચાલવું. તુંકારાથી=તું કહીને. મોટાં=વડીલ. માન=આમરૂ. સભ્યતા=સહુકાઈ. દુભાય=નારાજ થાય. વર્તજો=ચાલજો. વખાણુ કરશે=સાફ જાલશે. વિના=વગર.

ખોધ—વિવેક વિના વિદ્યા શોભતી નથી.

સાર—ખોલવા ચાલવામાં સલુકાઈ રાખવી. કોઈનું મન દુભાય તેમ ખોલવું નહિ. સદા સારી રીતે વર્તવું.

સવાલ—માળાપ અને શિક્ષક તું કહી બોલાવે તે તોછડાઈ કેમ ન કહેવાય ? તોછડાઈ એટલે શું ? મોટાં કાને કહેવાં ? વિવેક એટલે શું ?

વિવેક, અગત્યની, ચિત્ત, અલ્યા. તોછડાઈ, વર્તવું, જ્ઞાનમાં. સંજયતા, શિક્ષક, વિદ્યા.

પાઠ ૨૦મો—ધાતુમાં નીચેના ચાર શુદ્ધો ખાસ હોય છે. (૧) ધાતુના કણો અણકતા હોય છે. (૨) ધાતુઓ ભારે હોય છે. (૩) ધાતુઓ જમીનપર પડતા રક્ષકો થાય છે. (૪) ધાતુઓમાં ગરમી જલદી વધી શકે છે. સોનું=રતાશ પડતા પીળા રંગની કીમતી ધાતુ. તલંગર=પંસાદાર. ઘાટ=આકાર. ત્રાંખાકુંડી=ત્રાંખાની કુંડી દેગડો=પાણી ભરવાનું મોટું વાસણ. લાલચોળ=ધણે લાલ. પિત્તળ=ત્રાંખા ને જસતની મેળવણીની બનાવેલી પીળા રંગની ધાતુ. કળશીઆ=લોટા. પડ=થર. કલાઈ=ધોળા રંગની ધાતુ. ખાણુ=ધાતુ વગેરે કાઢવા માટે જમીનની અંદર ખોદેલો ખાડો. ચાંચવો=જમીન ખોદવાનું લોહનું હથિયાર. સોંધું=સસ્તું. હળ=જમીન ખેડવાનું ઓળર. ચૂંક=નાની ખીલી. ઉપયોગી=કામનું.

સવાલ—સોનું, રૂપું, ત્રાંબું, કલાર્ધ અને પિત્તળ એના રંગ કેવો હોય છે ? એના કયા કયા વાસણો બને છે ? ધાતુઓ ગણાવો. મોંઘામાં મોંઘી ધાતુ કઈ ? સસ્તામાં સસ્તી ધાતુ કઈ ? ધાતુમાં કયા ચાર ગુણો ખાસ હોય છે ?

ધાતુ, સિક્કા, તવંગર, હોશિયાર, ઘાટ, પૂજા, ત્રાંખાકુંડી, દેગડો, પિત્તળ, કાળશીઆ, દેવડાગ્યાથી, હાંડી, ચપ્પુ, સોંધું, સસ્તું.

પાઠ ૨૧મો—સંતોષ=જે મળે તેમાં આનંદ માનવો તે. ગરીબ કેરાં=ગરીબનાં. વસ્ત્ર=લુગડાં. ગવ=મગડરી. માન. સવ=સર્વ; બધું. હરિકૃપા=કૃષ્ણની મહેરબાની. સંતોષાથ-આનંદ પામે. શાન્તિ=નિરાંત સર્વદા=સદા; હરદોષ.

સમજુતી—ગરીબનાં લુગડાંમાં ગરીબને આનંદ છે. ગરીબનાં ઝૂંપડામાં ગરીબને આનંદ છે. (૧) ગરીબનાં છોકરામાં ગરીબને મગડરી છે, દુનિયામાં એવા જે ગરીબ છે તેને બધું સુખ છે. (૨) કૃષ્ણની મહેરબાનીથી જે મળ્યું હોય તેથી સંતોષ પામે તેવા માણસના મનમાં દુનિયામાં સદા નિરાંત છે. (૩) અસંતોષી માણસને હમેશા મનમાં કલેશ થાય છે, અસંતોષી માણસને કોઈ રીતથી સુખ થતું જ નથી. (૪)

સાર—સંતોષમાં સુખ છે; અસંતોષમાં દુઃખ છે.

સંતોષ, વસ્ત્ર, હરિકૃપા, સંતોષાય, શાન્તિ, સર્વદા, કલેશ.

પાઠ ૨૨ મો—શોભિતું=દેખાવડું. ભપકાભેર= ભપકાવાળું. ફક્કડ=સારી; સ્વચ્છ. સરસ=મઝાનો. સ્ત્રી= જૈરી. પુરુષ=મરઠ. પંચરંગી=બુદ્ધી બુદ્ધી જાતની. દિલને આરામ મળે છે=મનને શાન્તિ થાય છે. મનોહર= મનને હરી લે એવું; સુંદર. છૂટથી=મરણ પ્રમાણે.

મંગેશ, સ્ટેશન, શોભિતું, ભપકાભેર, ઘડી- આળ, ચિત્ર, ચોપાટી, ફક્કડ, હિંદુ, મુસલમાન, ખ્રિસ્તિ, સ્ત્રી પુરુષ, દિલને, વસ્તી, છૂટથી.

પાઠ ૨૩ મો—માર્કેટ=બજાર. ભયંકર=ખીક લાગે એવું. ગીચ=પાસે પાસે. સગવડ=સવડ; જોગવાઈ. તોળીને આપ્યું છે=સરખું વહેંચી આપ્યું છે.

માર્કેટ, દ્રામ, ધમાલ, કાર્ડ માર્કેટ, ફૂલ, પક્ષીઓ, પૈડાંને, ભયંકર, ગીચ, સગવડ, વીજળી, મનોહર.

પાઠ ૨૪ મો—હથા=રહેમ; મહેરબાની. ઇસ્તિપતાલ= દવાખાનું. મફત=વગર પૈસે. માવજત=ચાકરી; બરદાસ. હર્દી=રોગી. લાભ લે છે=ફાયદો મેળવે છે. ઈબ્ન=નુક-

સાન. સાજી=સારી. સાઈં બોલતી=વખાણ કરતી.  
લાગણી=દાઝ; દયા. ખાતર=માટે. ધનવાન=પૈસાદાર;  
તવંગર. ધર્મિષ્ઠ=ધર્મ પ્રમાણે ચાલનાર. દાઝ જાણવી=  
દયા રાખવી. પાંજરાપોળ=અશક્ત જનાવરોને રાખવાનું  
ઠંકાણું. જૈન લોક=શ્રાવક લોક. નિમાવે છે=ખરચ પુરો  
પાડે છે. લાંગટો=પગે ખોડવાળો. ગોઠવણુ=ખંદોબસ્ત.  
ધન્ય=શાખાશ. નિર્દય=દયા વગરનો.

સાર—સાઈં કરે તેનું સાઈંજ બોલાય. સુખીએ  
દુઃખીની દાઝ જાણવી જોઈએ.

હરિપતાલ, દર્દીઓ, છુંદાઈ, દાકતર, દયાળુ,  
હરિલાલ, મિખારીઓ, ધર્મિષ્ઠ, દાઝ, નિમાવે છે,  
દુઃખી, ગોઠવણુ, ધન્ય, ધનવાન, નિર્દય.

પાઠ ૨૫ મો—સોખત=સંગત; દોસ્તી. ફળાઉં=થેરી.  
ચિઠાય=ખીજવાય. લખોટા=મંબા. ખરાબ શરુદ્ધ=ગાળ.  
દોસ્તદારો=સોખતીઓ; મિત્રો. દૂર=આધા. અદેખો=કોઈ-  
નું સાઈં ન ખમાય એવો. અદેખાઈ=કોઈનું સાઈં જોઈ  
મનમાં ખળવું તે. બિલકુલ=ભગાર; જરા.

સાર—સોખત તેવી અસર.

સવાલ—હજન ને અમ્પકમાં કઈ કઈ ખરાબ ટેવો  
હતી? હરિલાલમાં કઈ કઈ સારી ટેવો હતી.



મુકુન્દ, ચમ્પક, ચિદાય, શાન્દ, કુટુંબ, દોસ્ત-  
દારો, દૂર, જૂઠું, અદેખાઇ, ખિલકુલ.

પાઠ ૨૬મો—વનમાં=જંગલમાં. વિહરવાનો=હરવા  
ફરવાનો. પુષ્કળ=ઘણો. ભક્ષ કરવાનો=ખાવાનો. સર્વદા=  
સદા. શ્રેષ્ઠ=ઉત્તમ; સૌથી સારું. ખરો=ખરેખર. કોથી=કો-  
ઈથી. લેશ=જરાપણ; લગારપણ. હર્ષ=આનંદ; હરખ.  
ગાંધી ઘણોજ અભિમાની. સિંહલા=અલ્યા ખરાબ સિંહ.  
અજ્ઞાન=સમજ વગરના. નીચતા=હલકાઈ.

સમજુતી—ઓહો! મને વનમાં હરવા ફરવાની  
કેવી મજા છે! મને પણ ખાવાનો ઘણો આનંદ છે. (૧)

સુખથી સદા મ્હાલું છું, મને ફરવાનો ઘણો આનંદ  
છે. હું બધામાં ખરેખર ઉત્તમ છું, તેથી કોઈથી જરાપણ  
બીતો નથી. (૨)

અલ્યા અભિમાની સિંહ મારવાનો જે આનંદ તને  
છે, તે આનંદ હું! અજ્ઞાન સિંહ હલકામાં હલકો છે. (૩)

બોધ—મારવામાં નીચતા છે.

સિંહ, વિહરવાનો, પુષ્કળ, પણ, ભક્ષ, સર્વદા,  
શ્રેષ્ઠ, સર્વે, હર્ષ, ગર્વિષ્ઠ, અજ્ઞાન.

પાઠ ૨૭મો—સાંદીપનિ=એ નામના ઋષિ. શ્રી  
કૃષ્ણ=દ્વારિકાના રાજા એને હિંદુ લોકો ઇશ્વરનો અવતાર  
માને છે. શિષ્ય=વિદ્યાર્થી; શેલા. વડા=મુખ્ય; આગેવાન.

સોળત=દોસ્તી. પોરખંદર=સુદામાપુરી. સુદામાપુરી નામ  
 સુદામા પરથી પડ્યું છે. સંસાર માંડયો=દુનિયાનો વહે-  
 વાર ચલાવ્યો. દુખળા=કમજોર. ઘરતું પૂરું કરતું=કુટુંબ-  
 તું શુશ્રૂષા ચલાવતી. મિત્ર=ભાઈબંધ. ટળે=મટે; જતું  
 રહે. પીનવ્યા=સમજાવ્યા. છેવટે=આખરે. મરકરી=મળક;  
 ટાળા. આસપાસ વિંટાઈ વળ્યાં=ચારે બાજુથી ઘેરી લીધા.  
 હરખમેર=ખુશીથી; આનંદથી. ભેટયા=એક બીજાને બાજયા.  
 ભાલી=ભાઈની વહુ. ભેટ=ખુશ થઈને આપવું તે. ટળી  
 ગઈ=જતી રહી. મદદ આપી=આશરો આપ્યો.  
 દિલગીર=નાખુશ; નારાજ. હરિ હરિ=પ્રભુ પ્રભુ. લૂંટી  
 સરખી=ઘણી ગરીબ. નાર=ખેરી; સ્ત્રી. સડયાં સરખાં=  
 અળવીના ઢાંડા જેવાં; દુખળાં બીજા વાર=ફરીથી. દિલગીરી=  
 અફસોસ; શોક. મહેરબાની=રહેમ; કૃપા. બાળમિત્ર=  
 નાનપણમાંના દોસ્ત.

સમજુતી—માંગેલી જેવી કુંપડી અને ઘણી ગરીબ  
 એવી સ્ત્રી તથા અળવીના ઢાંડા જેવાં એટલે દુખળાં છોકરાં  
 પણ ફરી મળ્યાં નહિ.

સાર—પૈસાદાર મિત્રે ગરીબ મિત્રને તે ન બાણે  
 એમ છુપી મદદ કરવી.

બોધ—મામલું ને મરતું બરાબર છે.

સાંદીપનિ, ઋષિ, શ્રીકૃષ્ણ, શિષ્ય, સુતા,  
દારિકા, સંસાર, પૂરું, ખૂટયું, ભૂખે, ટળવળ્યાં,  
મિત્ર, વીનવ્યા, ફાટાં, તૂટાં, મરકરી, તાળીઓ,  
વિંટાઇ, વળ્યાં, પહોંચ્યા, ભેટખેટ. ખુંચવી, લીધી,  
પોટલી, ગરીબાઇ. મદદ, દિલગીર, દિલગીરી,  
ખુંપડી, ખેરી, લૂંટી, તૂટી, સ્ત્રી, ટળ્યું.

પાઠ ૨૮મા—હંખ=ચટકો. જખરો=ઘણું દુઃખ કરે  
એવો. અગન=ખળતરા. ખળતરા=લાય. વેદના=દુઃખ.  
અસહ્ય=ખમાય નહિ એવું વેડી હોય=ખમી હોય.  
કહપી=વિચાર કરી; ધારી. મારફતે=રસ્તે. હાખલ  
થએલું=પેટેલું. અટકાવી=રોકી. મૃત્યુ=મોત; મરણ. ટકે  
છે=વેદના રહે છે. દરદ=દુઃખ. અજ્ઞાન=ઓછી અજ્ઞતા.  
કમી થાય=ઓછું થાય. મંત્ર=ગુપ્ત વાક્ય. હર્દી=હરહવાળો.  
અક્ષા=આક્રીન; આસ્થા; જરોસો. સખત=જખરો. મંત્રની  
અસર=મંત્રનું ફળ. ભેજ=ભિનાય. ગંદવાડ=ગંદકી.  
જવલે=ભાગ્યે; ફાઈ વખત.

સવાલ—કોણ કોણ હંખ મારે છે? વીંછી ચઢ્યો  
એમ ક્યારે કહે છે? હંખનું ઝેર ચઢતું અટકાવવાને માટે  
શું ઉપાય કરશે? વીંછીના હંખની અસર કેટલી વખત  
રહે છે? વીંછી કેવી જગામાં પાકે છે? વીંછી જલદી કયાં  
પાકે છે?

વીંછી, ડંખ, ખળતરા, અસહ્ય, કહપી,  
ચીચરં, અટકાવી, મૃત્યુ, હર્દા, મહ્દા, મટયું,  
સખત, મંત્ર, ગંદવાડ, જવલ્લે, સ્વચ્છ.

પાઠ ૨૯ મો—વાઘ=ચટાપટાવાળું ફાડી ખાનારું  
જનાવર. ચિકરાળ=મયંકર; ખીક લાગે એવું. ગાઢ જંગ-  
લમાં=જેમાં ઝાડો પાસે પાસે હોય એવા જંગલમાં.  
મજબૂત=જોશવર. પંજો=પાંચ આંગળાનો ભાગ. તીણા=  
અળીદાર. માફક=પેઠે. ભયંકર=ભય લાગે એવું. પૂર  
જેસમાં=પૂરા જુસમાં. સુરતી=આળસ. ઉમદા=દેખા-  
વડું. અચ્ચ=દેખાવમાં મેઢું અને ડંચું. થથરાવી=ધુનવી.  
ગર્જના=સિંહનું બરાડવું તે. કદાવર=કદમાં મોટું. હિમા-  
લય=એ નામનો દુનિયામાં મોટામાં મોટો પર્વત છે એના  
પર સદા બરફ પડ્યું રહે છે. ગીચ વન પ્રદેશમાં=  
ખીચાખીચ આવેલાં જંગલમાં. અમલદારો=અધિકારીઓ.  
શિકાર=જનાવરને મારવું તે. શોખ=ચાહ. સાવચેતી=  
ખબરદારી; હોશિયારી. લલચ્યાવનારો ભક્ષ=લાલચ  
આપનારો ખોરાક. બોડ=વાઘ સિંહને રહેવાની ગુફા. ઠાર  
મારવું=મારી નાખવું. જીવ ખોડ બેસે=પરજી પામે.  
ભડકો=બળતું.

અવાજ—વાઘ અને સિંહને પાસે આવતા અટકાવવા  
માટે થું કર્યો ?

સિંહ, માણીઓ, વિકરાળ, ગાઢ, મજબૂત,  
સખત, પૂર, સુસ્તીમાં, ભગ્ય, થયરાવી, મજના,  
કદાવર, કાડિયાવાડ, ગિર, હિમાલય, પ્રદેશ,  
હિંદુસ્તાન, આફ્રિકા, વસ્તી, શિકાર, સાવચેતી,  
ભક્ષ, બોડ, હિંમત, ભડકો, જવડ્ડો.

પાઠ ૩૦ મો—સ્વતંત્રતા=આપ અપભારી; છટ.  
હીલને આરામ મળે=મન સંતોષ પામે. માન અકરામ=  
મોટી મોટી પદવીઓ ને ખિતાબ. બંધુજન=સગાંસંબંધી.  
વિદ્યાના વિનોદયકી=બુદ્ધિને આનંદ થાય એવું લખવા  
વાંચવાથી ને વાદવિવાદ કરવાથી. તુચ્છ=હલકું. સ્વદેશનાં  
અભિમાની=પોતાના દેશની મોટાઇવાળાં. હેઠ=હલકું;  
ઉતરતું.

સમજુતી—મનને સંતોષ થાય તોપણ મન જોઇએ  
તેવું ખુશ થતું નથી. ખૂબ પૈસો મળે તોપણ મન જોઇએ  
તેવું ખુશ થતું નથી. મોજ અને શોખ મળે તોપણ મન  
જોઇએ તેવું ખુશ થતું નથી. મોટી મોટી પદવીઓ અને  
ખિતાબ મળે તોપણ મન જોઇએ તેવું ખુશ થતું નથી. (૧)  
બહુ સારા મિત્રોથી પણ મન જોઇએ તેવું ખુશ થતું નથી.  
બુદ્ધિના વિનોદથી પણ મન જોઇએ તેવું ખુશ થતું નથી. (૨)  
જેણે જે વસ્તુમાં સુખ માન્યું તેને તેજ વસ્તુ મળે તોજ મન  
જોઇએ તેવું ખુશ થાય છે, તેને મન ખીજું બધું સુખ હલકું

છે. જે પુરુષ અને સ્ત્રીઓ આ અમારા દેશ છે એમ મોટાઈ માને છે, તેઓ દેશ કોઈને તાણે ન હોય તેને મોટું સુખ ગણે છે. ખીજા બધાં સુખ તેનાથી હલકાં ગણે છે. (૩)

સાર—સ્વતંત્રતાનું સુખ સર્વ સુખમાં શ્રેષ્ઠ છે.

સ્વતંત્રતા, ડીલને, ખૂબ, બુદ્ધિ, વિનોદ, તુચ્છ. સ્વદેશનાં, અભિમાની, હેઠ, માન્યું, મિત્ર.

પાઠ ૩૧ મો—પવિત્ર=સદ્ગુણી. રાજપુરુષ=રાજા. રામચંદ્રજી=દશરથ રાજાના પુત્ર. જનોઈ=ઉપવીત. વિદ્યા-ભ્યાસ=ભણવું તે. શરૂ થતો=આરંભાતો. દશરથ=અયો-ધ્યાના સૂર્યવંશી રાજા. કુળગુરુ=વંશના ગૌર. આશ્રમ=મઠ. બાણુ=તીર. રાક્ષસો=દૈત્યો. યજ્ઞ=હોમ. સ્વયંવર=કન્યાએ પોતાની પસંદગીનો વર શોધી કાઢી પરણવું તે. ધનુષ=કામકું. પણુ=નિયમ; બાધા. મનમમતા=પસંદ પડતા. વરતી=પરણતી. વરમાળા=સ્વયંવરમાં કન્યા જે માળા જેની સાથે પોતાને પરણવાની ઇચ્છા થાય તેની ડોકમાં પહેરાવે છે તે. સીતા=જનક રાજાની પુત્રી; જાનકી. અયોધ્યા=સૂર્યવંશ રાજાની રાજધાનીનું શહેર. ઓચ્છવ=આનંદનો દિવસ.

સવાલ—દશરથ રાજાને કેટલા પુત્રો હતા ને તે કયા કયા ? દશરથ રાજાના કુળગુરુનું નામ શું ? યજ્ઞ કેણે કરવા આંડ્યો હતો અને તેમાં હરકત કેણુ કરતું હતું ?

રાક્ષસોને રામે શા માટે માર્યા ? સ્વયંવર એટલે શું ?  
સીતાના સ્વયંવરમાં શી સરત હતી ?

પવિત્ર, પુરુષ, ક્ષત્રિય, રામચંદ્રજી, લક્ષ્મણ,  
શત્રુઘ્ન, વિદ્યાભ્યાસ, કુળગુરુ, વશિષ્ઠ, આશ્રમ,  
શિષ્યવૃંદ, વિદ્યા, વિશ્વામિત્ર, ઋષિ, રાક્ષસો, યજ્ઞ,  
સ્વયંવર, ધનુષ, ઉર્મિલા, અયોધ્યા, ઓઞ્છવ.

પાઠ ઉરમો—ધામધુમ=ભપકો; ઠાઠમાઠ. ખખર=  
જલ્લ. દાસી=ચાકરડી. કાન લાંબોયાં=ખોટું ખોટું સમજાવ્યું.  
ઉરકેયાં=ચઢવ્યા. વરદાન=ખુશ થઈ માંગેલું આપવું તે.  
વનપટો=વનવાસ. મૂઝછાં આવી=ખેલાન થયા. લાન  
આવ્યું=શુદ્ધિ આવી. વીનવી=સમજાવી. શોક=દિલગીરી.  
આજ્ઞા=હુકમ. માથે ચઢાવું છું=કબુલ કરું છું. સામુજી=  
વરની મા; વહુની મા. હું તે તમારી છાયા=જેમ તમા-  
રો પડછાયો તમારી સાથેજ તેમ હું પણ તમારી સાથેજ.  
હજુયા=માર્ગો. નાશક=ગોદાવરી નદીને કાંઠે શહેર છે.  
પંચવટી=એ નામની જગા નાશકની પાસે છે. કપટથી=દગા-  
થી. દિલગીર=નાખુશ. શોધ્યાં=ખોળ્યાં. પત્તો ખાધો  
નહિ=ખખર પડી નહિ. હનુમાન=વાલી વાનરનો પુત્ર.  
ચાલાકીથી=હોશિયારીથી. ગવણુ=લંકાનો રાજા. માદી=  
સજાપાટ. લગર=જસપણ. દુભવતા=નારાજ કરતા.

સવાલ—રામચંદ્રજીને વનવાસ શા માટે જવું પડ્યું ?  
સીતાની શોધ કોણ લાવ્યું ?

ખેંચાયું, ધામધુમ, કેકેયી, ઉસ્કેયી, લંબેયી,  
મૂચ્છી, શોક, આજ્ઞા, લક્ષ્મણ, સાસુજી, આગ્રહ,  
હણ્યા, પાંચવટી, કપટ, દિલ્લીગીર, શોધ્યાં, પત્તા,  
સુગ્રીવ, હનુમાન, વિભીષણ, જન્મ્યા, ધનુષ.

પાઠ ૩૩મે—પાંડવો=પાંડુ રાજાના પુત્રો. પૂર્વે=અગા-  
ઉના વખતમાં. હરિતનાપુર=દિલ્લીની પાસે એ નામનું  
ચંદ્રવંશી રાજાની રાજધાનીનું શહેર હતું. કૌરવો=ધૃતરાષ્ટ્ર-  
ના પુત્રો. સહગુણી=સારા ગુણવાળા. દુર્ગુણી=નકારા ગુણ-  
વાળા. કપટી=દગાળાજ. હુપટ=પાપી. દ્રૌપદી=દ્રુપદ રાજાની  
પુત્રી. રાજકુમાર=રાજાના પુત્ર. નિશાન=એધાની. વીધે=છેદે.  
તાકવા=તાકીને મારવા. મુઝાં=સાથે. કન્યા=કુંવરી છોકરી.  
વરી=પરણી. પત્ની=સ્ત્રી. યુક્તિ=તદ્ગીર; કળા. ભુગટું=  
ભુગાર. લલચાળ્યા=લાલચ આપી. કષ્ટ=દુઃખ. વેષ=દેખાવ.  
વિરાટ રાજ્ય=ધોળાકાનું રાજ્ય. પશુ-ખાળુ=હાલદાર=ખરો  
માલીક. જય=જીત. પરાજય=હાર. મનલખ=સાર.

સવાલ—પાંડવો કોના પુત્ર ? પાંડવોનાં નામ લખો.  
કૌરવો કોના પુત્ર ? કૌરવોમાં સૌથી મોટો કોણ હતો ?  
દ્રૌપદી અભુતને શા માટે વરી ? દ્રૌપદી પાંચ પાંડવોની સ્ત્રી



શા કારણ થઈ ? પાંડવેની માનું નામ શું ? પાંડવેને વન-  
વાસમાં કેમ જવું પડ્યું ? પાંડવ કૌરવની લડાઈમાં કેાણ  
હાથું ?

બોધ—જુગાર રમવો નહિ. દુનિયામાં સાતનોજ જય  
છે, અને પાપનો પરાજય છે.

પૂર્વે, વંશમાં, હસ્તિનાપુર, ંયાસ, ધૃતરાષ્ટ્ર,  
પાંડુ, દુર્યોધન, કૌરવો, ધૃષ્ટિષ્ઠિર, અર્જુન, નકુલ,  
હોશિયાર, સદ્ગુણી, દુર્ગુણી, દ્રૌપદી, સ્વયંવર,  
લગ્ન, નિશાન, સુદ્ધાં, પત્ની, યુક્તિ, જુગટું, કપ્પ,  
વેષમાં, વિરાટ, પક્ષ, હક્કદાર, જીત્યો, હાર્યો, દુનિ-  
યા, પરાજય, કન્યા.

## સમાપ્ત.

વર્નાકુલસર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ તૈયાર કરેલી

બાળપોથીથી સાતમી સુધીના તેમજ

કન્યા વાચનમાળા ત્રણે પુસ્તકોના અર્થ

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. દ્વારા તૈયાર છે.

# ત્રિવેદિ વાચનમાળા પ્રવેશિકામાંના અધર શબ્દો.

ખડીઓ, ગધેડું, છત્રી, જમરખ, ટકું, ઢખ્યુ,  
દાતણ, ડળીઓ, થડ, ધપ્પો, શરત, અનાસ,  
ઝિન, ઝોપધ, વર, બિલાડી, શિયાળ, કબૂતર,  
ગુલાબ, તુલસી, લાડુ, ખુરસી, સાસુ, ઊંટ,  
શાહમૃગ, વેગણ, દાડમ, ઘઉં, ચીખડું, અંગુઠો,  
લેંધી, ધોતીડિં, ઘુંટણ, દોર, પાંદડું, નૂરજહાન,  
પતંગીડિં, સુરજ, ઊગે, તીણી, ટપાક્કી, ટપાલ,  
રંગિત, કોથળી, હંડક, સુગંધ, ઉબણી, સફેદ,  
કાકીઆરી, વાર, નિશાન, દરિયા, ટાઢ, શીખ,  
તીણી, મીઠી, પૂર.

ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” તૈયાર છે.

કર્તા-જીમનલાલ માતીરામ શાહ.

શાહપોર-મુરત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. ફત્ત  
 —> લોકપ્રિય થઈ પડેલી અથાની નોટો. <—  
 આજવર્ગની નોટ ૦-૨૦ પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦  
 પહેલીના અર્થ ૦-૨૬ છઠ્ઠીના અર્થ ૦-૬-૦  
 બીજીના અર્થ ૦-૪૦ સાતમીના અર્થ ૦-૧૦-૦  
 ત્રીજીના અર્થ ૦ ૫ ૦ દસમીના અર્થ ૦-૪-૦  
 ચોથીના અર્થ ૦ ૭-૬ / દસમી ૨જીના અર્થ ૦-૫ ૦  
 દસમી વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજીના અર્થ સાત આના.

ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો  
 “ડિક્ટેશન શિક્ષક” તૈયાર આના.

વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ  
 તૈયાર કરેલી.

બાળશાસ્ત્રીશ્રી પાંચમી આપડી સુધીના દરેક ધારણાને જુદો

“ડિક્ટેશન શિક્ષક.” તૈયાર છે.

દરેક ધારણા

“મુખ્યગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે.

જ્ઞાનપ્રવચનશાસ્ત્રીશ્રી ધો. રામ રાજ. શાહ પેન-સુરત.

